

Klimat- och näringslivsdepartementet
Naturmiljöenheten, Landmiljö Kansliråd
Ylva Birkne 103 33 Stockholm

Ärendenummer KN2025/01997

Svenskt Friluftslivs yttrande över Statskontorets rapport En översyn av förvaltningen av världsarvet Laponia (2025:10)

Inledning

Svenskt Friluftsliv är paraplyorganisation för 28 ideella friluftsförbund i Sverige som tillsammans har 2 miljoner medlemskap, varav omkring 300 000 är barn och ungdomar. Tillsammans består organisationerna av närmare 7 000 lokala- och regionala föreningar som varje år aktiverar och engagerar ett stort antal människor i befolkningen utöver sina medlemmar. Vi är således en av Sveriges största folkrörelser.

Det övergripande syftet med Svenskt Friluftsliv är att fungera som företrädare och samlande kraft för friluftsförbunden såväl när det gäller övergripande friluftsförhållanden som frågor som rör civilsamhället. Svenskt Friluftslivs vision är att bidra till ett hållbart friluftsliv i Sverige genom kunskapsspridning, främjandet av organiserat friluftsliv och allmänt bidra till goda förutsättningar till vistelse i naturen på ett hållbart sätt. På så sätt kan vi bidra till ökad beredskap, öka Sveriges attraktion som turistland, främja folkhälsa och livskvalitet. Tillgång och tillgänglighet till välmående natur och vatten, inklusive nationalparker, naturreservat och andra former av skyddad natur, är av stor vikt för såväl allmänhetens som friluftsförbunders friluftslivsutövande.

Övergripande inspel

Svenskt Friluftsliv tackar för möjligheten att inkomma med synpunkter på **Statskontorets rapport En översyn av förvaltningen av världsarvet Laponia (2025:10)**. Laponia är ett unikt område, både nationellt och internationellt, som kombinerar höga naturvärden med ett levande samiskt kulturarv. Förvaltningen av världsarvet är av stor betydelse för biologisk mångfald, kulturmiljö, rennäring och förutsättningarna för ett hållbart friluftsliv.

Svenskt Friluftsliv tillstyrker i huvudsak Statskontorets förslag och bedömningar. Vi anser att rapporten på ett ändamålsenligt sätt tydliggör roller, ansvar och uppföljning av världsarvet jämfört med tidigare. Det är positivt att Statskontoret bedömer att den nuvarande förvaltningsmodellen kan och bör behållas, samtidigt som styrning, ansvarsfördelning och uppföljning förtydligas.

Övergripande synpunkter – behov av långsiktig och stärkt finansiering

Svenskt Friluftsliv anser dock att rapporten i större utsträckning hade kunnat problematisera den långvariga bristen på resurser till naturvård och förvaltning av skyddade områden i Sverige. Flera av våra medlemsorganisationer lyfter att den största utmaningen för en stabil och långsiktig förvaltning av världsarvet är otillräcklig och kortsiktig finansiering.

Detta ligger i linje med Riksrevisionens slutsatser i granskningen *Förvaltningen av skyddad natur*, där det konstateras att minskade resurser till naturvård får betydande konsekvenser för naturvärden och förvaltningens kvalitet. Svenskt Friluftsliv delar denna bedömning.

Vi vill särskilt lyfta Miljömålsberedningens förslag om att tillföra 1,6 miljarder kronor årligen till naturvärden. En sådan förstärkning skulle även gynna förvaltningen av Laponia och bidra till att åtgärda flera av de brister som Statskontoret identifierar i rapporten.

Sveriges världsarv, nationalparker och naturreservat utgör en central samhällsresurs – ekologiskt, socialt och ekonomiskt. Det finns därför ett behov av ett långsiktigt politiskt åtagande över partigränserna för att säkerställa stabil och tillräcklig finansiering av skyddad natur.

Förtydligande av roller och styrning

Svenskt Friluftsliv ser positivt på att Laponiatjuottjudus uppdrag förtydligas och att uppföljningen av verksamheten stärks. Tydligare roller mellan föreningen, Naturvårdsverket och länsstyrelsen skapar bättre förutsättningar för en långsiktig och effektiv förvaltning.

Vi anser även att det, i samband med ett förtydligande av roller, är rimligt att Naturvårdsverket säkerställer att revision genomförs av hur statliga medel används och att föreningens prioriteringar är i linje med förordningen. Detta bidrar till transparens, legitimitet och tydlighet i ansvarsfördelningen.

Leder, anläggningar och säkerhet

Svenskt Friluftsliv vill särskilt uppmärksamma betydelsen av stabil och långsiktig finansiering för skötsel av leder och anläggningar. I fjällmiljöer kan bristande underhåll snabbt bli en säkerhetsrisk för besökare. Vi konstaterar att regeringens minskade finansiering för förvaltning av leder och anläggningar sedan 2023 har försämrat förutsättningarna för tillgänglighet och säkerhet, vilket är olyckligt både ur frilufts- och säkerhetsperspektiv.

Samebyarnas och kommunernas representation i Laponiatjuottjudus bidrar till en viktig lokal förankring och kunskap om praktiska behov, såsom underhåll och tillgänglighet för besökare.

Naturvård och efterlevnad av EU-rätt

Svenskt Friluftsliv delar Statskontorets bedömning att föreningen inte har gjort tillräckligt inom naturvård. Laponia är ett av Sveriges mest skyddsvärda naturområden och ett eftersatt naturvårdsarbete riskerar att påverka områdets naturvärden negativt.

Vår bedömning är att föreningens naturvårdsarbete inte i tillräcklig utsträckning utgår från kraven i EU:s art- och habitatdirektiv samt fågeldirektivet. Den begränsade bemanningen inom naturvård, där området under perioder varit obemannat, är en tydlig sårbarhet.

Vi delar Statskontorets analys att det behövs stärkt kompetens och kapacitet inom naturvårdsområdet. Om anslag 1:3 förstärks i linje med Miljömålsberedningens förslag, anser vi att föreningen bör ges förutsättningar att anställa ytterligare naturvårdshandläggare. Detta skulle stärka efterlevnaden av nationella och internationella åtaganden, minska sårbarheten vid vakanser och öka möjligheten till fältarbete.

Vi vill även betona vikten av ett mer systematiskt och förebyggande arbete mot markskador från terrängkörning, samt ett stärkt arbete för att stödja utvecklingen av en mer miljömässigt hållbar rennäring.

Specifika synpunkter på Statskontorets förslag

1.4.1 Förläng Laponiaförordningen med fem år

Svenskt Friluftsliv tillstyrker förslaget att förlänga Laponiaförordningen så att den gäller i fem år från och med juli 2026. Längre planeringshorisonter är avgörande för att skapa stabilitet och långsiktighet i förvaltningen.

1.4.2 Ge Laponiatjuottjudus mer långsiktiga planeringsförutsättningar

Vi delar Statskontorets bedömning att dagens finansieringsmodell är alltför kortsiktig och skapar osäkra planeringsförutsättningar. Att Naturvårdsverkets regleringsbrev anger en lägsta nivå för utbetalningar till Laponiatjuottjudus från anslag 1:3 är ett viktigt steg mot ökad förutsägbarhet.

Vi ser också en risk i Naturvårdsverkets nya finansieringsmodell för naturum, där besöksantal får större betydelse. För ett geografiskt avlägset och kostsamt naturum som i Laponia kan detta innebära ytterligare sårbarhet.

1.5.1 Uppdatera förvaltnings- och skötselplan

Vi tillstyrker förslaget att ta bort uppgifter i förvaltnings- och skötselplanen som inte ryms inom föreningens mandat, såsom jakt och fiske, etisk uppförandekod, fjällräddning och gränsövervakning. En tydligare avgränsning skapar fokus och realistiska förväntningar.

1.5.3 Föreningen behöver prioritera naturvårdande åtgärder

Vi delar Statskontorets bedömning om otillräckliga insatser inom naturvård och tillstyrker förslag som stärker bemanning och kompetens. Vid ökade resurser bör föreningen prioritera att utöka naturvårdskapaciteten.

1.5.4 Föreningen behöver utvärdera föreskrifterna i samråd med Naturvårdsverket

Vi tillstyrker förslaget att föreskrifterna för nationalparker och naturreservat ska utvärderas. Detta är särskilt viktigt mot bakgrund av teknikutveckling, såsom nya fordonstyper och användning av drönare.

1.5.5 Samebyarna behöver tillfälligt stöd för att delta i föreningens utvecklingsarbete

Vi delar bedömningen att ett tidsbegränsat statligt stöd till Mijá Ednam kan stärka samebyarnas möjlighet till samordning och jämlikt deltagande. Finansiering via anslag 7:1 Åtgärder för nationella minoriteter framstår som ändamålsenlig.

1.6.4 Länsstyrelsen och Naturvårdsverket behöver lösa frågan om tillgång till bevakarstugor

Svenskt Friluftsliv delar Statskontorets kritik av att samarbetet kring bevakarstugor inte fungerar tillfredsställande. Med hänsyn till Laponias storlek och delat ansvar mellan tillsyn och förvaltning är det avgörande att både länsstyrelsen och Laponiatjuottjudus har tillgång till fungerande övernattningsmöjligheter. Parterna behöver arbeta mer aktivt för att hitta pragmatiska lösningar, inklusive eventuell uppförande av nya stugor.

Avslutande synpunkt

Sammantaget bedömer Svenskt Friluftsliv att Statskontorets förslag i stort ger bättre förutsättningar för långsiktighet, tydlighet och kvalitet i förvaltningen av världsarvet Laponia. Den avgörande faktorn för att förslagen ska få avsedd effekt är dock att finansieringen av naturvård och förvaltning stärks och görs långsiktigt hållbar.